

УДК 811.11'42:159

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФАСЦИНАТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Ліана Козяревич

*Київський національний лінгвістичний університет,
вул. Велика Васильківська, 73, МСП, м. Київ-150, 03680*

Запропоновано методологію щодо вивчення фасцинативної комунікації в контексті сучасних лінгвістичних теорій. Методологічним підґрунтям нової теорії фасцинативної комунікації є перш за все прагмалінгвістика. Застосування методів лінгвопрагматики як наукового напрямку в нашому дослідженні пов'язане з вирішенням питань опису функціонування мови: а) її комунікативного використання; б) комунікативного впливу мови на адресата за певних умов; в) способів і умов досягнення цих цілей; г) розуміння та інтерпретація висловлень.

Ключові слова: метод, комунікація, фасцинація, прагмалінгвістика.

Сучасні лінгвістичні дослідження мають комунікативну спрямованість [1, 5, 6], яка ґрунтується на принципах взаєморозуміння, довіри, толерантності, уваги до співрозмовника. Комунікативний підхід, що передбачає вивчення мовлення в системі комунікативних відношень, є реалізацією системної методології і принципу спілкування в дослідженнях мовленнєвих явищ. Комунікативну теорію можна застосовувати у дослідженні різноманітних сфер людської діяльності та практично за її допомогою впливати на них через механізм дискурсу. Проблема комунікації займаються представники різних наук: філософи, соціологи, культурологи, психологи, лінгвісти. Вони досліджують таку проблему із позицій своєї науки, зазначаючи про її особливість та формулюючи відповідні її визначення. Вчені у галузі теорії комунікації використовують такі наукові підходи до вивчення комунікації.

1. Традиційний підхід, що користується поняттями:

- герменевтики – науки, яка вивчає принципи розуміння тексту, способи його правильної інтерпретації;
- гомілетики – науки, що поєднує теологію і комунікацію, тобто всі питання релігійної комунікації;
- риторики – мистецтва правильного мовлення, науки про те, як впливати на людей мовленням;
- філософії та логіки – наук, які тільки й дали змогу створити моделі реального спілкування людей;
- теорії аргументації – науки, що є, власне, відгалуженням логіки і навчає, як треба переконувати людей, шукати незаперечної аргументації для доказу власної думки або для спростування думки співбесідника.

2. Загальнотеоретичний підхід, що ґрунтується на:

- теорії комунікації – науці про теоретичні концепції стосовно загальних питань людського спілкування;
- теорії масової комунікації – науці про особливості спілкування з масовою аудиторією;
- семіотиці – науці про знаковий аспект комунікації, яка розглядає знак як вільне поєднання значення (змісту) і форми;
- теорії міжнародних комунікацій – науці, що розглядає такі різновиди діяльності, як урядові переговори, переклад як засіб міжнародного спілкування, менеджмент конфліктних міжнародних ситуацій.

3. Прикладний підхід, що виходить з:

- психоаналізу – науки, яка розглядає комунікативні процеси як такі, що дають змогу зазирнути в підсвідоме, у ту частину нашої психіки, яку звичайно закрито для інших індивідуальною цензурою;
- ділової комунікації – науки, яка вивчає найраціональніші способи вирішення ділових проблем;
- теорії перформансу – науки, яка вивчає особливості поведінки індивідуума чи групи в присутності іншого індивідуума чи групи;
- теорії інформації – суто прикладної математичної науки;
- теорії комунікативних обмінів – науки про стратегію і тактику людської поведінки під час обміну інформацією. Наприклад, сильний не дає інформації слабшому, оскільки не розглядає його як вартого уваги співрозмовника (ділового партнера). Під час обміну інформацією сильний весь час вимагає зворотного зв'язку, оскільки він не впевнений, чи розуміє його партнер; слабкий, навпаки, легко віддає інформацію, сподіваючись отримати від сильного хоча б мінімум корисної для себе інформації.

4. Філологічний підхід з використанням:

- лінгвістики – науки про мову, яка пояснює мовні форми, за допомогою яких саме й відбувається комунікація;
- семантики – науки, що вивчає значення мовних одиниць, бо без формалізації семантики неможливе будь-яке комп'ютерне моделювання людського мислення та спілкування. На ній ґрунтуються комп'ютерна лінгвістика, когнітивна лінгвістика, штучний інтелект;
- соціолінгвістики – науки, яка досліджує зв'язок соціальних і мовних структур;
- психолінгвістики – науки про еквіваленти мовних процесів у психіці;
- паралінгвістики – науки про процеси, які супроводжують мовну комунікацію, тобто про невербальні комунікації.

5. Психологічний і соціологічний підхід, що використовує:

- психологію – науку про поведінку окремого індивідуума, групи людей або народу загалом згідно з менталітетом;
- соціологію – науку, що вивчає відносини соціальних структур [3].

Останнім часом дослідження інтерактивного боку комунікації набули інтенсивного розвитку [7]. Наразі є досить велика різноманітність даних, описів, аспектів та підходів щодо численних параметрів вербальної інтеракції – теорія, конверсаційний аналіз, інтеракційний аналіз, теорія комунікації, граматики діалогу та ін. Сучасні тенденції

розвитку лінгвістики з її підвищеною увагою до вивчення прагматичного аспекту функціонування мовних одиниць визначили необхідність нашого дослідження. Найбільший інтерес для нас становлять ті напрями, які фокусуються на комунікації, її соціокультурних, інтерактивних, психологічних аспектах.

Спрямованість роботи на мовленнєву комунікацію зумовлює наше звернення до прагмалінгвістики. Прагмалінгвістика – галузь мовознавства, у центрі якої – спілкування, що здійснюється комунікантами в певних соціальних та міжособистих умовах, з певними мотиваціями і цілями, з використанням спеціальних мовних засобів [12, с. 10].

Застосування методів лінгвопрагматики як наукового напрямку в нашому дослідженні пов'язане з вирішенням питань опису функціонування мови: а) її комунікативного використання; б) комунікативного впливу мови на адресата за певних умов; в) способів і умов досягнення цих цілей; г) розуміння та інтерпретація висловлень [11, с. 28].

Лінгвопрагматика вивчає відношення мовних знаків до мовця, функціонування знака у мовленні. Вона не має чітких контурів і пов'язана з вирішенням різноманітних проблем функціонування мови, а також проблем вибору засобів впливу на адресата, типів мовленнєвого реагування на ситуацію, форм мовленнєвого спілкування, успішності мовленнєвих актів.

Фасцинацію (від лат. *fascino* – чарівництво, чаклунство) трактуємо як зачарування, заворожування [4]. Ми фасцинацію як компонент мовленнєвої поведінки розглядаємо з боку комунікативного підходу. Перебіг міжособистісної комунікації визначений мовленнєвою поведінкою комунікантів та їхньою здатністю нею управляти [8]. Значення мають форма та зміст дій партнерів. Вірогідний характер успіху міжособистісної взаємодії зумовлює необхідність вивчення чинників, що може привести до підвищення якості комунікації. Дослідження мовленнєвої поведінки з позиції лінгвопрагматики дало змогу глибше осмислити не лише структуру взаємодії інтерактантів. Прагматичний аспект мови та спілкування пов'язаний зі ставленням людини до мовних знаків, з вираженням її установок, оцінок, емоцій, інтенцій [9]. Наше дослідження побудоване в рамках прагмалінгвістики ще й тому що, прагматика – наука, яка вивчає проблеми оптимального вибору мовних одиниць для ліпшого впливу на отримувача.

У дослідженні дискурсивно-прагматичної спрямованості фасцинативного спілкування увагу фокусують на комунікативній сутності фасцинативної мовленнєвої поведінки. Для побудови повної парадигми фасцинативної комунікації необхідне врахування інтенцій комунікантів, які визначають вибір мовних та мовленнєвих засобів.

Аналіз мовленнєвої сфери фасцинації пов'язаний з вирішенням та обґрунтуванням головних завдань теорії комунікації, а саме:

- 1) вивчення природи фасцинативної комунікації;
- 2) виокремлення та опис номінативних одиниць, їхньої ролі в комунікативному процесі;
- 3) характеристика параметрів і типів комунікативної ситуації, опис організації комунікативної ситуації, її складників і їхніх типів;
- 4) з'ясування способів і засобів комунікативного впливу;
- 5) визначення законів і правил ефективної комунікативної взаємодії;
- 6) дослідження невербальних засобів фасцинативної комунікації, їхніх функцій

у комунікативній ситуації;

7) характеристика сфер мовної комунікації, типів дискурсу та з'ясування їхньої специфіки, норм і конвенцій комунікативної поведінки партнерів спілкування;

8) розроблення дискурсивних стратегій у дискурсі фасцинативного спілкування;

9) пошук способів оптимізації фасцинативного спілкування, гармонізації комунікативної взаємодії співрозмовників.

У центрі теорії фасцинативної комунікації – привернення уваги співрозмовника, створення позитивної тональності спілкування, формування “спільності” з партнером по комунікації. Є два способи впливу на співрозмовника: спосіб переконувати і спосіб сподобатися, останній є найбільш вагомим. Концепція привернення уваги в процесі спілкування передбачає створення такого враження для того, щоб сподобатися іншому, завоювати його, підкорити, звабити, зачарувати, прив'язати до себе, заворожити, що можливо за допомогою фасцинації.

Принципи фасцинативного спілкування такі:

- формування особистісної атракції;
- вияв прихильності до співрозмовника, його завоювання;
- налагодження емоційного контакту.

Отже, в основі фасцинативного спілкування є намір сподобатися, привернути увагу співрозмовника, апелювати до нього. В основі привернення уваги – демонстрація готовності до інтеракції з особою, яка подобається. Тому в комунікативній ситуації, позначеній фасцинацією, важливим є налаштування на іншу людину, на об'єкт фасцинації, без якого не можливе фасцинативне спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бацевич Ф. С.* Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф.С. Бацевич. – К. : Академія, 2004. – 344 с.
2. *Соковнин. В.* Что такое фасцинация. Изд-во авторской Академии фасцинологии (АФА) / В. Соковнин. – К. : Академія, 2009. – 66 с.
3. *Основы теории коммуникации: учебник* / [под ред. проф. М.А. Василюка]. – М. : Гардарики, 2003. – 615 с.
4. *Почепцов Г. Г.* Теорія комунікації / Г. Г. Почепцов. – К. : Видавничий центр “Київський університет”, 1999. – 308 с.
5. *Радзівська Т. В.* Комунікативно-прагматичні аспекти текстотворення : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук: 10.02.15 / Т. В. Радзівська ; НАН України; Інститут української мови. – К., 1999. – 390 с.
6. *Селиванова Е. А.* Основы лингвистической теории текста и коммуникации Е. А. Селиванова // Черкас. гос. ун-т. им. Б. Хмельницького. – К. : Брама, 2004. – 336 с.
7. *Dance F.* The Concept of Communication / F. Dance // Journal of Communication. – 1970. – № 20. – P. 201–210.
8. *Austin J. L.* How to do things with words / J. L. Austin. – Oxford Un. Press, 1962. – 169 p.
9. *Dijk T. A. van.* Studies in the pragmatics of discourse / T. A. Dijk van. – The Hague etc.: Mouton, 1981. – XII, 331p.
10. *Grice H. P.* Logic and conversation / H. P. Grice ; [ed. P. Cole, J.L. Morgan] // Speech Acts, Syntax and Semantics. – Vol. 12. – New York, 1975. – P. 41–58.
11. *Leech G. H.* Principles of Pragmatics / G. H. Leech. – NY, London : Longman, 1983. – 250 p.

12. *Mey J. L.* Pragmatics. An Introduction / J. L. Mey. – USA, UK : Blackwell Publishers, 2001, 2 nd ed. –500 p.
13. *Verschueren J.* Linguistic pragmatics and semiotics / J. Verschueren // *Semiotica*. – 1995. – Vol. 104. – 156 p.

Стаття надійшла до редколегії 22.03.2012

Прийнята до друку 10.04.2012

METHODOLOGY FOR FASCINATE COMMUNICATION RESEARCH

Liana Kozyarevych

*National Linguistic University in Kyiv,
73, Veluka Vasylkivska St., MCP, Kyiv-150, 03680*

The article suggests the methodology of the fascinating communication in the context of contemporary linguistic theories. The methodological basis of a new theory of fascinating communication is carried out in the range of pragmalinguistics. Applying pragmalinguistic methods is connected with: 1) communicative usage; 2) communicative effect; 3) ways and conditions of achieving purposes; 4) understanding and interpreting utterances.

Key words: communication, fascination, fascinology, pragmalinguistics.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ФАССИНАТИВНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Лиана Козяревич

*Киевский национальный лингвистический университет,
ул. Велька Василькивська, 73, МСП, г. Киев-150, 03680*

Предложено методологию по изучению фасцинативной коммуникации в контексте современных лингвистических теорий. Методологическим основанием новой теории фасцинативной коммуникации выступает прежде всего прагмалингвистика. Применение методов лингвопрагматики как научного направления в нашем исследовании связано с решением вопросов описания функционирования языка: а) ее коммуникативного использования; б) коммуникативного воздействия языка на адресата при определенных условиях; в) способов и условий достижения этих целей; г) понимание и интерпретация высказываний.

Ключевые слова: метод, коммуникация, фасцинация, прагмалингвистика.